
Nem valami új esztétikai irányzatra való törekvés, pusztán a mulasztások miatt lelkiismeret-furdalás olvastatta, gyűjtette össze velem az ötvenéves Szervezett Munkásból ezeket az írásokat: könyvismertetőket, művelődéspolitikai cikkeket.

Legtöbbjük aláírás nélkül jelent meg, néhányról utólag kiderült, ki a szerzője, sokról ezután se fog kiderülni. A szerzők már nem élnek, s az újság évfolyamaiból (1923. január 6—1929. január 13.) sincs talán egyetlen komplett se. Bele kell hát nyugodnunk, hogy találgassunk, vagy fogadjuk el őket így, névtelenül; a kérdéseket nézzük, amiket fejtegetnek, az álláspontokat, amiket képviselnek.

Azt hiszem, ezek a kérdések, az álláspontok több szempontból is tanulságosak lehetnek. Néha, némelyikünknek legalábbis. Nem azt mondom, hogy úgy kell írunk, mint akkor, de úgy érzem, veszítettünk, kárunk származott abból, hogy irodalmi múltunknak erre a vonalára nem fordítottunk kellő gondot. Elfelejtettük, lebecsültük. Pedig nem egy olyan törekvést találhattunk volna ott, amelyet magasabb szinten, fokozottabb igényvel, az újabb követelményeknek megfelelően folytatnunk kellett volna.

Mondom, én senkit ezért a végeredményben mégis, mulasztásért nem okolok, magam érzek lelkiismeret-furdalást.

Proletárkultúrát követelnek ezek a cikkek. A munkáosztály érdekeit, az osztályharcot szolgálót. Gorombábban fogalmazva. kiszolgálót. Az osztályharc ma sem szűnt meg. Persze, a fegyverei mások. A társadalom osztályra való tagoltsága is tisztábban látszott akkor, ma sokkal bonyolultabb, nehezebben kiismerhető a helyzet; az irodalom kifejezőeszközei is gazdagabbak, az író bizonyos eszmei tartalmakat különféle áttételeken át erőteljesebben, hatásosabban fejezhet ki, mint ha azt direkt úton tenné, ahogy azt esetleg ötven évvel ezelőtt követelték tőle a párt ideológusai. Hibák is voltak nyilván, túlkapások, melléfogások nemegyszer.

Amilyen káros hallgatni azokról a törekvésekről, olyan káros lenne idealizálni is.

Az esztéták talán majd kimutatják, mi az, amire ma is építhetünk, melyek azok a szempontok, amelyek ma is érvényesek lehetnek számunkra, én most csak egyetlen mozzanatra mutatok rá.

Szinte megdöbbentő az, hogy az ötven évvel ezelőtti cikkeket mennyire a proletár nemzetköziség szelleme hatotta át. A polgári megmozdulásokban inkább a nemzeti eszme, a kisebbségi összetartás jut kifejezésre, emezekben mindig a nemzetköziség, a munkásosztályhoz való hűség, s még véletlenül sem tesznek engedményt semmilyen nemzeti-eszkedő nyomásnak. Nem a nemzeti elnyomásban látták a veszélyt, felismerték, hogy a munkásosztály elnyomói egyformák, nemzetiségi hovatartozástól függetlenül. S hogy a munkásosztály ellenük csak egységesen harcolhat sikeresen, nemzetiségi csoportokra szakadozva gyöngíténé az erejét.

A legújabb politikai értékelések most is azt állítják, hogy a különféle polgári, kispolgári eszmei áramlatok rendszerint valamilyen nemzeti-eszkedő színben jelennek meg. Ez a párhuzam gyorsan levonható következtetéseket kínál. Nem kell elhamarkodni a következtetéseket, de a párhuzamokról (találhatunk még többet is) érdemes elgondolkozni. Talán úgy, ahogy azt Lőrinc Péter teszi Kassákkal kapcsolatos írására emlékeztve: „Említettem már, hogy a 100% átvette ezt az írást lapunkból, és Kassák, mint barátaim tréfásan értesítettek erről, »halálra keresett« miatta. Nem csodálom. Ma magam is »halálra keresném« magamat egy ily írásért. Sok mondatát ugyan ma is aláírnám..., de jó részét kihúznám. No, de nem erről van szó. Akkor — és ez a bizonyítandó — így gondolkoztunk: mi is — én is!...” Számunkra is tanulságos lehet — nemcsak az, amit mi is aláírnánk, az is, amit kihúznánk.

ATOK ALDOTT TŰZ Versek Somogyi Páltól, 1926.

Ez a könyv a proletársághoz szól. Értünk, elnyomott dolgozókért íródott, akiket eddig a burzsoázia írói és művészei csak kontrasztinak használtak fel a jólétben dukkáló herék „magasabbrendűségének” és „igazságának” kidomborítására. Somogyi Pál forradalmi író, aki a megalkuvás nélküli kérlelhetetlen osztályharcot hirdeti a mai társadalom ellen. Harcos, erős egyéniség, aki nem állt be azok közé, akik Judáspénzért selyemmel cicomázzák fel a kapitalizmus fekélyes testét, hanem letépi ezeket a rongyokat és odakiált a proletároknak: Idenézzetek! Fogjatok össze és döntsetek le a hamis bálványokat! Minden sorában az ősidők óta kiemmizettek keserűségét panaszolja, a „szanálás” és „racionalizálás” áldozatainak kétségbeesését tükrözi vissza, és az elégedetlenek, a túrni tovább nem tudók szilaj harcikédvét harsogja. Minden szava súlyos pörölycsapás a kapitalizmus rozoga épülete ellen és sürgető felhívás a kollektív társadalom alapköveinek lerakására. Értékes gondolatait szép, színes szavakkal, egyszerűen, őszintén mondja el. Szívhez szóló és könnyen megérthető, képzeletünket magával ragadja, és az olvasó együtt sír, kesereg, lázong a költővel.

Somogyi egyéni tehetségével könnyen csinálhatna „karriert” a polgári társadalom keretei között. De nem pályázik ilyen olcsó dicsőségre, hanem az osztályharc útját választotta, amely ha tövises ugyan, de magasabb célok felé vezet. Osztályharcot hirdető költők és művészek a burzsoá irodalom részéről nem számíthatnak elismerésre, hanem csak gáncs és üldöztetés a részük. Böven kárpótolja azonban őket ezekért az igazágtalanságokért a munkásság őszinte szeretete és megbecsülése és főként az a meggondolás, hogy ámbár az emberiség történelében a szocializáció és igazság bajnokainak csaknem mindig mártírsors jutott az elismerés helyett, — de bizony, ha egyszer megméretnek a történelem ítélőszéke előtt, akiknek volt bátorságuk szembeszállni koruk előítéleteivel és hatalmasaival, akkor súlyosaknak fognak találtatni azokkal szemben, akik az igazságért és az emelkedett célokért való küzdelmet felcserélték a mindenkor hatalmon lévők kegyeinek keresésével.

A könyv most jelent meg, ára 15 dinár. Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában.

(1926. december 25. — 52. szám.)

H-

ESZTENDŐK ÚTÖERÉN

Somogyi Pál versei után, most jelent meg Csuka Zoltán „Eszkendők útöerén” című versesfüzete. Örömmel üdvözljük, mert a mi könyvünk ez, mint ahogyan a miénk Csuka Zoltán is. Csuka Zoltán értünk sir, értünk küzd. Az ő fájdalma a mi fájdalmunk.

Könyve igaz, kristálytisza proletár művészettel íródott proletároknak. Igenis proletárművészettel! Mert ma már büszkén beszélhetünk a burzsoá nyugatiaskodó hazug művészettől független, mindent átfogó kollektív proletárművészetről. Óriási könyvtárakra menő könyvek bizonyítják ma már ezt, és egy nagyon értékes számmal szaporította Csuka Zoltán is.

És mi mindannyian egységesen kell, hogy a proletár művészek mögött álljunk. A burzsoázia kiközösíti őket, mert a mieink, nekünk viszont ki kell közösteni mindent, ami burzsoá! Ne tőrjünk meg a házunkban mást, csak ami proletár eredetű. Bojkottáljunk mindent, ami tőlük ered, mozijaikat, színházaikat, könyveiket, förtelmes divatjaikat és mindent, ami csak arra jó, hogy ébredező öntudatunkat az öntudatlanság narkotikumával altatgassák. Ma már megtört a burzsoá kategorikus imperatívus. Új erkölcsi élet hajnalodik, és ezt fogjuk kézzelfoghatóan bizonyítani ennek az egész rothadt társadalomnak azzal, hogy romantikus ópiumjaikat megvetve, kizárólag proletárművészetet támogatunk.

Erba.

(1927. január 9. — 2. szám.)

100 SZÁZALÉK

című folyóiratnak e héten jelent meg a 6-ik füzete. Örömmel látjuk, hogy nő a bátorsága, és így fokozatosan tisztultabban jutnak kifejezésre a proletár eszmények és törekvések. Minden sorában a meg nem alkuvó

osztályharc álláspontja fejeződik ki, és az igazságos társadalom kiépülésének egy-egy oszlopa minden cikke.

Ez különben már a közlemények témájából is kitűnik. Ide iktatjuk tartalomjegyzékét: Munkás-kultúrszövetség alakulásához. Vihar Sanghaj fölött. Mese és a munkásgyerekek. Kostja Rjabcev naplója. India. A boszorkánymester. A mai orosz építészet. Tromfeld könyvéről. A földmunkás kongresszuson. Egy könyv az orosz ifjúságról. Erkölc és társadalom.

A füzet megrendelhető a Szervezett Munkás adminisztrátoránál s ára 8 dinár.

HIDAT VERNEK

Senki még a magyar paraszt lelkét, jellemét, hitét, gigászi küzdelmét a földért, a fölszabadulásért ilyen elementáris erővel, ilyen zseniális meglátással nem rajzolta meg, mint Gergely Sándor, ez a nagy tehetségű proletáriró. A mai agyonzsarolt, agyonterrorizált Horthy-Magyarország falujának pokoli életét és a magyar földrobotos szervezkedését tárgyalja ez az írás. Világosan és döbbenetesen mutatja meg Gergely elvtárs, miként verik a hidat az elnyomottak saját testükből, amelyen át eljut az emberiség a felszabaduláshoz, a célhoz: egy boldogabb, emberesebb társadalmi rendhez, az igazi élethez. Mekkora bátorság, mennyi tudás, emberismeret, életfilozófia és igaz költői kiválóság rejlik ebben a regényben. Minden alakja hús és vér. Élő alak. Közöttünk, velünk élnek, mindannak dacára, hogy más területen játszódik le a regény, mégis mi is benn élünk ebben a regényben. Nincsenek itt egyéni hősök, mint a polgári regényekben, ez a mű már kollektív termék. Széles árban folyik itt az élet: a tömegek élete. A láthatatlan és látható osztályharc leírása ez. Utat mutat, oktat, lelkesít és a legnemesebb szórakozást nyújtja. Írója tudós, filozófus, pszichológus és bátor, harcos forradalmár. Ezt a regényt a világ minden nyelvére le kellene fordítani, és minden parasztnak, proletárnak, minden érezni, látni tudó embernek el kellene olvasni. Hiszünk, hogy a „Hidat vernek” be fog jutni a proletár világirodalom klasszikus alkotásai közé.

Gergely testvérünk nagy értékű könyve mostanában jelent meg. Megrendelhető a „Szervezett Munkás” útján.

SZAVALÓKURZUSOK

A proletariátus a maga osztályharcát nem csak azzal vívja meg, hogy a kölcsönös támogatás szervezetével a maga gazdasági ellenálló erejét növeli, hanem különösen azzal, hogy az egyén lelkivilágát a kibékíthetetlen osztályharcra akkor is képessé teszi, ha a viszonyok a gazdasági szervezeteket felbontják, elpusztítják. Ez a lelki előkészítése a proletariátusnak, a proletár kultúrkörök feladata.

Fájdalom, e feladatnak alig tesznek eleget nálunk. A polgári szentimentalizmus frázisával ritkítják meg a még mindig polgári ideológiával gúzsba kötött munkásasszonyokat, és polgári mókák izléstelenkednek színpadainkon. Sok mentség van, de a mentség csak akkor mentség, ha

a hibakorrigálás úton van. A mentség a jövőre el nem fogadható, csupán a múltra.

A proletárművészet propaganda-művészet. Ez egész természetes. Az osztályharcot küzdő ember, minden észrevételében a társadalmi harcát éli. Semmi sem egyéni kérdés számára, minden osztálykérdés, melynek megoldása csakis a tömegek részvételével lehetséges. Ami nem így oldódik meg, az ránézve hazug, értelmetlen.

(1928. március 11. — 11. szám.)

TRANSVAAL

Csupa értékes, egész fiatal novellista írását hozza ez a gyűjtemény, mely minden szépítgetés nélkül mutatja be a forradalom utáni Oroszország sötét pontjait. Mi sem bizonyítja az új irodalom őszinte igazságszeretetét s az új munkás és parasztállam erejét jobban, mint hogy ilyen elbeszélések, írások naponta ostromozzák a hibákat, világítanak be azokba a rejtekekbe, hová a forradalom tisztító sodra még nem érkezett el.

Az első novella Konsztantín Fedin írása, kinek hatalmas regényét „Évek és városok” címen ugyancsak mostanság fordították le német nyelvre. Transvaal, egy minden hájjal megkent búr telepes regénye, ki a távoli orosz vidéken rendezkedik be otthonosan s nyergeli meg a jóhiszemű, dolgozó orosz parasztokat, hogy azután korlátlanul basáskodjon felettük. Mesteri élességgel világít be Fedin e kis novellában is a vidék elmaradottságába, ahová a forradalom külsőségeiben hatott be, de ahol még hosszabb idő kell, míg szilárd gyökereket verhet.

Nikolaj Nükandrov „éjszakai jelenetei” a nagyváros, Moszkva lumpenproletáriátusát, a csavargókat, prostituáltakat vonultatja fel előttünk, annyi erővel, ami egyszerűen Gorkij „éjjeli menedékhelye” tempójára emlékeztet. Nála is csupa komor, fekete ecsetvonásokat láthatunk. A régi társadalom örökségét: a nemi nyomort, a társadalom kizsákmányoltjait még az új orosz társadalomnak sem sikerült likvidálni.

Wsjovolod Ivanov, a kirgiz-tatár vidéken lejátszódó elbeszélésében újra egyszerű jeleneteket örökít meg az ellenforradalmi harcok idejéből, átszőve érdekes szerelmi történetekkel. Ivanov neve ugyancsak ismerős a német olvasóközönség előtt.

A még mindig megoldatlan nőproblémával foglalkozik: Ládin: „Marina Wenewzeva” című elbeszélésében. Egy nő élete s pusztulása pereg le az olvasó szeme előtt, annyi őszinteséggel s mesterkéletlenséggel, amit csak az igazi művész nyújthat. A polgári társadalomban felnőtt s léhaságra, tudatlanságra nevelt polgári nő tragédiája ez a novella, azé, aki az új korszakban már nem tud emberré válni s akinek csak a prostituálás marad. Csak meghatottsággal lehet ezt a pompás kis elbeszélést olvasni.

I. Babel, akinek „Ritterarmee” című regényét a Malik-Verlag hozta nemrég német nyelven, e gyűjteményben egy kis mesteri frissességgel megírt karcolattal szerepel. „Jézus bűne” a címe ennek a kis írásnak, mely ugyancsak a nő tragédiáját, a nemi élet nyomorúságait tárgyalja.

Egészben: elismerésreméltó vállalkozás volt a Neue Deutscher Verlag-tól, hogy új színt, új írásokat adott abból az új orosz irodalomból, melynek kiemelkedőbb képviselőit alig ismerjük eddig.

(1928. május 20. — 21. szám.)

MUNKÁSKULTÚRA ÉS „SZÍNHÁZI ÉLET”

Bocsánatot kell kérnem a munkáskultúra minden barátjától és művelőjétől, hogy egy sorban említsem a munkáskultúrát a „Színházi Élettel”, a kapitalista rothadásnak egészen különleges, züllött termékével. Úgy kerültek egymás mellé, hogy a munkásokban szemtanúja voltam, amint a munkásműkedvelők két vezetője, jobb ügyhöz méltó buzgalommal, böngészte a burzsoá irodalomnak ezt a gyönyörű lápvirágát és benne keresték és találták a munkások részére előadandó színdarabot. A Színházi Életben!! Szomorú látvány volt.

A munkáskultúrának a proletáriátus felszabadulásáért folyó harca szerves, az első vonalban küzdő részének kell lennie. Szorosan hozzá kell simulnia a proletáriátus osztályharcos felfogásához, ezt a felfogást erősítenie, mélyítenie kell, feladata, hogy a proletáriátus felszabadulásáért folyó küzdelmet a művészet eszközeivel szolgálja. Feladata nem szórazoktatás, hanem nevelés, éspedig tendenciózus nevelés a forradalom irányába. Eszközei az irodalom, zene, szaválás, színpad, festészet, film, a művészet minden ága. Ez a művészet azonban lényegesen különbözik a kapitalista művészettől témájában, stílusában, felfogásában, kifejezési formájában. Minden ízében forradalmi, 100 százalékban szakít a burzsoá művészet hálószoza-romantikájával, füledt erotikájával. Nem a nagy színpadi és filmművésznők és egyéb kokottok autója, kiskutyája és szerelmeskedése a tárgya. A proletárművészet a proletáriátus mindennapi életéből meríti témáját, nincsenek egyéni hősei, kiket az édig magasztal, vagy porba sújt, a szereplő egyének csak mint osztályuknak egy-egy tagja jelennek meg, nem emberfeletti hősök, akik a levegőben lógnak, hanem minden cselekvésüket osztályhelyzetük szabja meg. A proletárművészetnek osztályművészetnek kell lennie, amint hogy a burzsoá művészet is a burzsoá elnyomást szolgálja, idealizálja. A proletáriátus harca kollektív küzdelem a kollektív társadalomért, művészetének is a kollektivitás jegyében kell állnia.

Különösen a színpadi irodalom az a terület, ahol a polgári irodalom — még polgári szemmel nézve is — alig alkotott maradandó értékeket az elmúlt évtizedekben. Témája mindig ugyanaz: a drámaké házasságtörés, a vígjátékoké házassági „háromszög”. A kapitalizmus beérkezett, a polgári forradalmak klasszikusait felváltotta a színpadi gyárosok tömege, akik a burzsoázia nyugodt emésztését üres, problémamentes tákolmányokkal igyekeztek elősegíteni. De amíg a ... egyes színdarabokban komoly szociális problémák drámai magja, a háború utáni színpadi irodalom — a kapitalizmus rohamos rothadásának megfelelően — véglegesen lezüllött. A kapitalizmus és nevezetesen az ellenforradalom dicsőítése most már egészen kendőzetlenül folyik. A darabok a háború utáni konjunktúra szemérmetlen zabálóinak készülnek, a téma most már véglegesen nem fontos, ehelyett szép nők káprázatos tömege csiklandozza a konjunktúra haszonélvezőinek erotikáját, a színház egészen lezüllik a bordélyházak nivójára. A züllött kort egyrészt a zenében a jazzband, a színpadon pedig a revük reprezentálják.

Most nézzük az érem másik oldalát. A mindinkább forradalmasodó proletáriátus megteremti a maga sajátos művészetét, elsősorban az irodalomban és a színpadon. Hatalmas teremtő munka indul meg, a prole-

táriátus ereje művészi termékekben is kifejezésre jut. A háború előtt az áruol szociáldemokrácia szellemi téren is teljesen kiszolgáltatta a proletáriátust a burzsoá vezetésnek. A háború után a nekilendülő forradalmi harcban, melynek éle szükségszerűen elsősorban a szociáldemokrácia ellen irányult, a proletáriátus szellemi élete is hatalmas lendületet vett. Ma már a proletárművészek serege munkálkodik, vállalva a proletáriátus gazdasági és politikai harcával a munkásság felszabadulásán. A munkásműkedvelőknek, a proletárművészeknek jobbnál jobb irodalmi és színpadi művek egész tömege áll rendelkezésére, nincs tehát rászorulva arra, hogy a „Színházi Élet”-ből merítsen anyagot a munkásság előadásaira. Nagy bünt követ el, aki a proletáriátust ebből a szemétdombra való lapból kikerülő „művekkel” traktálja, ez ellen magának a munkásságnak kellene a legerélyesebben tiltakoznia. Meg kell értetni a munkásműkedvelő társaságok vezetőivel, hogy nem az a feladatuk, hogy a burzsoá irodalom legaljával lakassák jól a művészetre éhes tömegeket, inkább semmit, mint ezt. Proletárművészetet a proletároknak, ez legyen a jelszavunk!

(1928. május 27. — 22. szám.)

„KÉVE”
vajdasági költők antológiája (válogatott munkái). Egybegyűjtötte
Csuka Z.
A „Képes Vasárnap” kiadása

A „Kévé”-nek azt a törekvését, hogy a vajdasági magyar nyelvű irodalmat megösmertesse, örömmel üdvözljük, mert ezáltal a kíméletlen terror alatt szenvedő és küzdő kizsákmányolt munkásságnak alkalma nyílik álláspontja leszögezésére.

Mi, munkások, tudjuk azt, hogy az irodalom nem játék, szórakozás, hanem az osztályok harci fegyvere, s magától értetődő, hogy minden irodalmi terméket az osztályharc szemüvegén keresztül, annak mindenkori állása és követelményei szerint vizsgálunk, értékelünk és bírálunk. Nagy érdeklődéssel vettük kezünkbe a „Kévé”-t, — vajon az irodalom vajdasági művelői miképp érzékelnek, gondolkoznak, mit és hogyan látnak napjainkban: a proletáriátus és burzsoázia világszerte folyó elkeseredett élethalálharcának e korszakában.

Egymás után felvonulnak a vajdasági költők, szám szerint tizennégyen, s ki-ki osztályhelyzete (bár lehet, hogy öntudatlanul), világszemlélete (már akinek van), intelligenciája és becsületessége szerint megnyilatkozik.

Annyit már elöljáróban is megmondhatunk, hogy a Kévé-ben sok a katángkóró. A 14 közül 8: Ambrus Balázs, Debreczeni József, Ferenczy György, Földi Ilonka, F. Galambos Margit, Gergely Boriska, Kováts Antal, Szenteleky Kornél — lényegében semmiben sem különböznek egymástól. Tipikus képviselői az együgyű kispolgári irodalomnak, amely a kezdetleges iparral és gyenge munkásmozgalommal bíró agrárországokban az öntudatos rafinált burzsoá irodalom mellékhatásaként mindenütt jelentkezik. A „művészet a művészetért”, az „osztályfölötti irodalom” stb. burzsoá jelszavak áldozatai ezek a jámborok. Kezdve a selyemszőrű pincsikutyától az angyalok kötényéig, mindent megénekel-

nek s vacak egyéni „lelki problémáik” fölött való töprengésben nem látják meg azt a grandiózus osztályharcot, amely két táborba osztja az emberiséget. Arról sincs halvány sejtelmük, hogy a munkásosztály nemcsak saját felszabadításáért, hanem egy osztály nélküli, a munkát egyedüli értékmérőnek tekintő, igazságos kollektív társadalom megteremtéséért küzd. — Cél, meggyőződés nélkül, a dolgok összefüggését meg nem értve, örökös sötétségben bolyonganak, s előbb-utóbb belekerülnek abba a zsákutcába, ahová a legtehetségesebb közülük, Szenteleky Kornél már eljutott. Innét aztán nincs kiút, továbbfejlődés, s nem marad más hátra, mint a bamba elmélázás, váltakozva kispolgári lázadásokkal s az álmódosítás ópiuma. Jelszavuk: El a valóságtól!

Fekete Lajos: Az effajta írók, amióta a jó isten kihúzta lábuk alól a talajt, azóta nem találják önmagukat. Itt-ott már észrevesznek ugyan valami osztályharcfelét, de fejükben még egy kis zűrzavar honol, s ettől sokszor azt hiszik, hogy az egész örültek háza. (Jellemző erre Fekete „Gonosz cselédek háza...” című verse, amelyben a nyomorgók részére nem lát más kiutat, mint a türelmes éhenhalást. Ez nemcsak az osztályharcos munkásság szempontjaival, hanem az ember alaptermészetével, a létfenntartás ösztöneivel is ellenkezik.) — Értéke, még úgynevezett általános szempontból is, csak annak az irodalomnak van, amely fegyvertársául szegődik a forradalmi munkásságnak. Ehhez a felismeréshez még nem érkeztek el, pedig ma, amikor az emberiség 90 százaléka kiszákmányolt és elnyomott, a kapitalizmus megdöntése és a munkásság győzelme az egyetemes emberi haladás előfeltétele s már kultúrösztönből is hites harcos írónak kellene lennie.

Haraszti Sándor: Elméletileg a legképzettebb és legintelligensebb, kialakult szocialista világnézettel. Ez azonban inkább súlyosbító körülmény, mert kibújik a kötelességteljesítés alól. Néhány régi versénél nemigen nyújt egyebet, s úgy látszik, csak a jövő eshetőségeire való tekintettel jelentkezik hébe-hóba egy-egy nehezen érthető nyelvezetű nekifohászkodással. Bizony nehéz dolog a polgári „beérkeztség” és a gerinces harc, esetleg nélkülözés és üldözés között választani. Szeretnők, ha a jobbikat választaná. És reméljük is.

Mikes Flóris: Sajnáljuk, hogy nem közölt több olyan verset, mint amilyen az „Ének tizenhat évről és tizenhat óráról”. Többi, a Kévében közölt versei nem eléggé érthetőek.

Csuka Zoltán: Tisztánlátásával és a tehetségével nagy szolgálatokat tehetne a harcban álló proletárságnak. Azonban egyrészt túlságos félelemből koncessziókat tesz az ellenforradalmi légkörnek, másrészt osztályharcos szempontjai elhomályosulnak abban a törekvésben, hogy a polgári irodalmi fórumok előtt való posszibilitását el ne veszítse. Versei, amelyek szép megnyilatkozásai a kollektív emberi érzés és gondolatvilágnak, nem harcosak és nem a széles tömegekhez szólnak. A technika rohamos fejlődésének a kollektív társadalom szempontjából való fontossága mellett észre kellene vennie azt is, hogy a Vajdaság százezernyi nincstelenjeit a szabadjára engedett és felülről biztatott csendőri és közigazgatási terror megakadályozza az éhenhalás elleni védekezésben: a szervezkedésben. Tudott dolog, hogy a költők még a legnagyobb reakció alatt is aránylag több szabadsággal és mozgási lehetőséggel bírnak, mint a prózáírók és újságok. Ennek dacára sem Csuka, sem Haraszti versei meg

sem közelítik az osztályharcos szempontból a jugoszláviai munkások lapjainak nivóját.

Somogyi Pál: Az egyedüli, aki fenntartás nélkül a proletáriátus mellé állott és minden hidat felégetett maga után. Sajnos legharcosabb versei, úgy látszik, polgári tekintetekből, kiszorultak, pedig egyes cukrosvíz költők 8—10 oldal helyet is kaptak zöngeményeik részére. — Szoros kapcsolatban a tömegekkel megértette, hogy a mozgalomnak elsősorban közérthető harcoss költőre van szüksége, amely a szervezetlen ájult tömegek felrázására alkalmas. Verseiben egyszerű nyelven, közvetlenül szól elnyomott testvéreihez és kiolvasható belőlük, hogy köztük él, dolgozik, s minden bajukat, keservüket, örömeiket alaposan ismeri. Bár még sokat kell fejlődnie és megismernie, versei még így is a legértékesebbek.

Tamás István: Tehetséges, élénk leíró, sokat látott, de keveset értett meg. Nem őszinte, pózol. Pelyhedző állal, éretlenül, előszeretettel utánozza vén kiérdemesült írók cinizmusát és blazírtságát. Szociális igazságokhoz sok utazás és a szerkesztői íróasztalok mellett való üldögélés által még nem lehet eljutni, — ehhez a munkásmozgalomban való aktív és önfeláldozó munka szükséges. De mindennek előfeltétele: őszinteség önmagával és az olvasóval szemben.

A „Kéve” címlapját Balázs Árpád festőművész rajzolta. A technikai kiállítás, eltekintve az egyes fejezetek végén a térhatást rontó ízléstelen négyszögektől, tetszetős, újszerű.

(1928. július 1. — 27. szám.)

Kassák Lajos:
NAPOK, A MI NAPJAINK

Mindjárt az elején: A Kassák napjai nem a mi napjaink, a Kassák életkérdései nem minket érdekelnek, a Kassák „erős kiteljesedett embere” nem mi vagyunk. Sőt hozzátehetjük: a legújabb Kassák regényt bármelyik polgári író is megírhatta volna.

Mégis, ha a Napok teljesen polgári beállítottságú regény, mi az oka annak, hogy mi itt tárgyaljuk, kritizáljuk?

Kassák származása szerint proletár, és íróvá fejlődve a forradalmi akciót hirdette. Bár a pártpolitikát mindig visszautasította és független művész voltát mindig kihangsúlyozta, mégis a háborús és háború utáni években a proletárforradalom hirdetőjének ismerték és becsülték. Mégis, Kassák már akkor, amikor a forradalmi aktivizmust hirdette és köszöntötte még, nem a társadalom, de az ember fejlődésére, megváltoztatására tette a hangsúlyt.

Mikor aztán a forradalmi hullám elült egész Európában, Kassák teljesen elvesztette hitét a forradalomban, proletáriátusban és csak befelé, önmagába nézett. Elvesztette osztályát, amelyből származott, önmagába roskadt, és csak a saját lelkével, saját „emberségével” foglalkozott, mint bármelyik polgári művész, aki nem a tömeget, de az egyént dicsőíti és harsonázza, a saját kis lelki nyomorúságaival foglalkozik, mert semmi köze többé osztályához, a munkássághoz, proletáriátushoz.

Kassák tehát ma már teljesen polgári író, de mert egykor forradalmi íróként szerepelt és ez a híre megtévesztheti a munkásokat, azért kell itt vele foglalkoznunk.

A legveszedelmesebbek azok az emberek és azok az írók a munkás-
ságra, akikről elhíresztelték, hogy a proletáriátus emberei és írói, de
tulajdonképp renegát, hitehagyott, osztályavesztett burzsoák. A munkás
jóhiszeműleg veszi kezébe könyveit, s mert még nem rendelkezik eléggé
kifejlett kritikával, mint proletárkultúrát és tanítást szija be magába a
polgári mérget.

Ilyen mérget lehelő író pl. a híres „proletár”-regényíró, Anatole
France, aki teljesen hitetlen ember volt, s bár a mozgalomban aktív részt
vett, mégsem hitt benne és éppoly szelíd mosollyal gúnyolta ki, akár az
egykori katolikus szenteket.

Ilyen mérget lehelő író Kassák Lajos is, akit a polgári Pest hirtelen
felfedezett és tárt karokkal megértőleg fogadott.

Kassák nem proletár, de lumpenproletár és ezt önéletrajzával is bebi-
zonyította. Egy ember, aki a legélesebb osztályharc idején hat hatalmas
kötetet szentel nem a tömegek harcának, — nem! — a saját csavargá-
sainak és csalásainak.

Lumpenproletár voltát bizonyította be Kassák a Napok c. regényével is.

Itt sem a tömegek harcáról van szó, bár a tavalyi júniusi bécsi forra-
dalom köré van csoportosítva a cselekmény. Mégis a tömegek forradalmi
megmozdulása alig pár sorban van tárgyalva s a regény főhőse nem a
tömegvezér — de az államügyész.

Az államügyész és családjának egyéni, szerelmi élete körül forog az
egész regény. Az államügyész szerelmi nyavalygásai, gyökere, hite és
osztályvesztett öntudatlan kapálódzásai a regény gerince, az államügyész
a főhős, aki miután a tömegek indulatát kirobbantotta, nagy hirtelen —
szocialista lesz. Nem mintha felismerte volna, hogy a szocializmus hozza
a társadalom öröms, erkölcsi életét, nem mintha öntudatos proletárrá
lett volna, aki a tőke magántulajdonában ismeri fel a társadalom rák-
fenéjét és minden baj, nyomor, kizsákmányolás okozóját. Nem! Egyszer-
rűen azért, mert nemi kielégítetlensége és nyavalygása ebbe a táborba
hajtja, mert azt reméli, hogy ott fog „lelki kiegyensúlyozottságra” szert
tenni. Tehát úgy, mint ahogy más lumpenproletár ilyenkor a bordély-
házba megy, úgy lesz Zilzer államügyész „szocialista”.

De nem a tömegakciókon, nem az osztályharcra van a hangsúly az
egész regényen át, hanem az „emberen”, aki már ma, a mai osztálytár-
sadalomban „erős”, megtisztult és „kiteljesedett”. Aki már ma úgy jár-
kel a világban, úgy érez és cselekszik, — mintha már nem volnának
osztályok és akinek legfontosabb problémája a sport, nemi kielégülés és
a modern építészet.

Mi tudjuk, hogy az „új embert”, az öröms, erkölcsös, erős, kitelje-
sedett embert — csak az új társadalom hozhatja meg. Csak az osztály
és kizsákmányolás nélküli társadalom termelheti ki az új embert. Ma az
osztálytársadalomban csak oly emberek létezhetnek, akik érdekeiket he-
lyezik első sorba és érdekeikért mindenre képesek. Aki már ma — az osz-
tálytársadalomban! — az osztály nélküli társadalom emberét hirdeti, az
ki akarja kapcsolni az osztályérdeket — tehát az osztályharcot is! Aki
pedig az osztályharc ellensége — az ellenforradalmár!

Különben is ma a proletárnak nincs módjában, hogy önmagával, a
saját lelkével foglalkozzon. De ez igenis módjában van a burzsoának.
Kassák tehát a burzsoázia írója — annak dacára, hogy még mindig ka-
cérkodik a proletáriátussal.

De jellemző a polgár Kassákra a regénynek az a része is, ahol a júniusi bécsi forradalmi megmozdulás leszereléséről ír.

Még egy-két óra s a város menthetetlen, de ekkor a szociáldemokrata vezetőség, amely egyre a forradalmi tömegakció leszerelésén dolgozott karöltve a kormánnyal, röpiratot adott ki, amelyben célravezetőbb esz-közt: általános sztrájkot ajánlott a tömegeknek. Tudták, hogy a sztrájk nem vezethet eredményre, hogy ez csak taktikai fogás az akció leszerelésére, s miközben a rendőrség rázörgött a sötét munkásalakások ajtóira s nehézipar lapjai fehér terrort és a tankokat ajánlották — a szociáldemokrata vezetőség megkezdte a sztrájk leszerelését is. És ehhez a leírás-hoz hozzászólja Kassák: „Mégis jó volt ez most így.”

Érdekes még végül megemlíteni, hogy Szakasits Árpád, a szociáldemokrata költő, aki ellenfele volt az egykori látszatra forradalmár Kassáknak, most a Napok című regénytől egyszerűen el van ragadtatva.

Lőrinc Péter

(1929. július 8. — 28. szám.)

KOLDUS-LÁZAK

Egy évvel ezelőtt „Egy a milliók közül” című rövid proletár novella jelent meg az 1928. évi Munkás Naptárban. Írója egy fiatal robotos, aki mindennapi kenyérharcban küszködik a létért, aki csak kimerülten, fáradtan szakíthat magának rövidke félórát, hogy írva tanítsa, buzdítsa, lázítsa osztályharcosait. Most egy év után a kenyérharc idejéből elszakított félórak lázadásával — „Koldus lázak” verses kötetével gazdagítja e bátor, dacos lelkű robotos a proletár irodalmat.

Ki ez a forrongó vérű, lázadó agyú új harcos, aki tollával kiméretlen eréllyel nyúl ma már minden versében, írásában a mai társadalmi rendszer elsimíthatatlan problémáihoz? Egy egyede a nagy küzdőtábornak. Egyszerű, szegény proletár; még gyerek korú, de harcra kész, érett katonája a proletár irodalomnak! Laták István.

Még tegnapelőtt osztálytudatlanul tévelygett a burzsoáirodalom butitón sötét ködében, tegnap pedig önmaga harcát vívja a „Tavasza a kórházban”, „Vért köp a szeretőm”, „Halott legényről” stb. verseiben; ma pedig megrázkódva vadul lerázza a társadalmi konvenciók és ködvesztő polgári irodalom jármát és merészen farkasszemet nézve ellenségeinket, mélyen szánt a proletariátus osztályharcos mezején, veti a magvakat, amelyekből a forradalmi lázak vagy amint ő nevezi „koldus lázak” fái nőnek!

Az „Igazi költők vagytok”-ban merész bátorsággal síkra száll az elnyomott milliók irodalmi apostolaiért, akik amazokkal együtt vívják igazságos harcukat azok ellen, akik burzsoá röghöz kötötten gyáván aportíroznak kitaró gazdáiknak, a kitarottság nyomorúságos lázármozsaín.

Az „Aratás”, „Latrok lakomája”, „Parasztnóta”, „Május elsejére”, „Ének a huszadik századból”, „Gyárak lányai”, „Cselédlány”, „Szutykos inasok”-ban már Laták költői lelke a miénk: gyárak, mezők tömegmillióié?

E verseiben teljesen szakított a múlttal, s fájdalmát, elnyomottságát,

keserűségét, forrongó lázonságát, felszabadulás harcának feltörő vágyait hozza; mindazt, ami a miénk, robotos millióké.

Laták testvér, miközülünk való, lelke a mi lelkünk, írásai a mi följjadulásunk, harci kiáltásunk, a lázadása a mi lázadásunk. Nem engedjük, hogy burzsoá „irodalmárok” könyveljék őt el, akit kevéssel ezelőtt homokszemként észre se vettek, s rátapostak!

Testvér! Ránk találtál! Most köztünk, új élet megteremtői között a helyed. Igaz, nálunk nem múló fényű glória, koszorú, mint a burzsoák-nál, jut osztályrészül. A mi küzdőterünkön, akár kinn a mezőn, akár a kormos levegőjű gyárakban, akár íróasztalok pislogó mécsese mellett csak a szenvedések, börtönök, üldöztetések töviskoszorúja jut jutalmul. De ha összetartók, erősek leszünk, elfoglalhatjuk a MI városunkat.

Mindenki városát. A dolgozók szabad, határtalan városát.

Egész világraterjedő városát!

A füstös gyár levegőjéből.

Egyik szutykos inas.

(1928. november 4. — 45. szám.)

A SZTARIBECSEJI HELIKON

A magyar urak hivatalos és félhivatalos sajtója az örömtől majd kicsattan. Micsoda nagyszerű „lélekemelő” ünnepe volt Sztaribecsejen „az árva magyar kultúrának”! Az irodalmi találkozón, a Helikonon ott láttuk a magyar szegénység minden úri sírásóját: magyarpárti politikai fajankókat, a rendőrirodalom eljegyzett vajdasági kiválóságait és egy burzsoá-szociológust, aki „csekély” háromszáz láncon fejt ki „lélekboldogító” tevékenységet. A burzsoázia valóban élvezhette a sikert. Sztaribecsejre összekoldultak minden valamirevaló író, magyart, aki vakon vagy nyitott szemmel hajlandó tolni a „magyar kultúra” (és nem a tényleg nemzetközi-kultúra) kátyúba jutott szekerét. Az eredménynek azonban már kevésbé örülhetett, mert a jó pár ezer televény, vajdasági holdat reprezentáló „előkelő gyülekezet” csak annyit határozott, hogy majd határoz és rendbe hozza a „magyar kultúra” Csáky-szalmáját. Pénzt, áldozatot papírban vagy aranyban egyik „előkelő” magyar úr sem reszkírozott meg, ennyi már nem futotta a „nagy magyar kultúra” sorsa iránt aggódó úri-társaság lelkesedéséből. Az ígélet viszont keveset ér, majdnem semmit és a Magyar Irodalmi Társaság, amelyet tervbe vettek, legjobb esetben a magyar párt ártatlan fiókjá lesz, amely ha szabadjára engedik, a magyar „kultúrából” vizenyős osztálypolitikát csinál. Ez ugyan nem fogja kétségbeejteni a Szentelekyket, Baedekereket és egyéb burzsoá-írócskákat, de kétségbeejti azokat, akik a „kultúrát” jóhiszemben még ma is „osztályföldrőttinek” hiszik és a nagy cirkusztól elragadtatva komolyan kultúrát várnak a vajdasági magyar uraktól. A vajdasági magyar proletárságot, a falusi és városi szegénységet biztosan nem éri semmi meglepetés: mi tudjuk, hogy a „sztaribecseji Helikon” a magyar burzsoázia szellemi seregszemléje volt és az írók, akik ott megjelentek, a túlsó táborban vannak és — ellenünk, a mi szabadságharcunk ellen vállalták a szellemi rendőrök kétes szerepét.

(1928. december 9. — 50. szám.)

A kapitalista társadalom tudatosan igyekszik a munkásgyerek előtt — amíg csak lehet, osztályhelyzetét eltitkolni. Teszi pedig ezt olyképpen, hogy azt mondja: „a gyerek, az gyerek”. Bármennyire is igaz ez a mondan, a gyerek és gyerek között, a bankigazgató gyermeke és egy gyári segédmunkás gyermeke között mégis van különbség!

Ennek a különbségnek pedig a meseirodalomban abban kellene megnyilvánulnia, hogy míg a kapitalista gyermeke osztályának életét ismeri meg könyveiből, addig a munkásgyermeket is az elérhetetlen tündérvilág helyett osztályának küzdelme és viszontagságai foglalkoztassák.

A jó mesekönyvnek, a jó ifjúsági irodalomnak első feladata ismeretlen fogalmaiknak és ismereteknek minél nagyobb számú közvetítésével a fiatalság gondolat- és látkörét bővíteni. Második feladata a gyermeki képzelőtehetség, fantázia élesztése és fejlesztése. Végül a harmadik s a főnti vonatkozásban a legfontosabb: az igazi világnak, az igazi létnek a gyermekkel való megismertetése, már a legfiatalabb korban. A munkásgyermek nevelésénél, az osztálytudatos nevelésnél ez az elv azt jelenti, hogy a gyermeknek már a mesék alakjaiban, az ifjúsági elbeszélések hőseiben a munkásság harcát egy jobb társadalmi rendszerért kell bemutatni.

A magyar meseirodalomban sajnos úgyszólván teljesen hiányzik a munkásmese irodalom. Ami kevés van, az csak fordítás. Hermynia zur Mühlen egy kis könyvét: „Mit mesélnek Petike barátjai”-t ezek között első helyen kell megemlíteni. Nagy haladás észlelhető ezen a téren az utóbbi években a német meseirodalomban.

A munkás meseirodalom egyik legkiválóbb művelője a már említett német Hermynia zur Mühlen. A közelmúltban a „Verlag der Jugend-internationale” Berlinben jelent meg három kis meséskönyve. Egyszerű kis mesék ezek, különösen a „Die Söhne der Aischa” — (Aischa fiai) és „Der Muezzin” (A müezzín) alkalmasak arra, hogy a régi és megszokott keleti egzotikus mesék helyett olvassák őket. Ezekben sem hiányzik a keleti pompa és színesség, de a fény mögött rámutat a nép elnyomására, a dolgozók kizsákmányolására, és szörnyűséges szenvedéseire. De nemcsak ezt az oldalt tárják fel ezek az igazi és jó mesekönyvek, hanem mindjárt megmutatják azt az utat, melyen haladva ezen az állapoton változtatni lehet. Mindegyik mesének tanulsága a testvériség szükségességére, a dolgozók egyesülésére való hivatkozás. A harmadik mesének a címe ebben a sorozatban „Said der Träumer” (az álmodozó Said). Ez már inkább ifjúsági könyv, s mély és megható mese keretében azt bizonyítja, hogy az újvilágért harcolni kell, mert kompromisszumok, gyáva félrevonulások és meghunyászkodások csak vereséghez vezetnek.

De nemcsak gyermekeknek lehet a meséskönyvet így megírni, megvan erre a mód az ifjúsági elbeszéléseknél is. Miért tömjük a munkásgyermek fejét bolond indiánhistóriákkal, nevetséges detektív- és egyéb kalandokkal? A múlt évben megjelent Németországban Berta Laszk könyve „Wie Franzl und Gretl nach Russland kamen” (Hogyan került Oroszországba Feri és Juliska) (Vereinigung Internationaler Verlagsanstalten, Berlin), melyhez hasonlóak kitűnően pótolhatják a May Károly-szerű, a gyermeki fantáziát félrevezető fércmunkákat. Hasonló útleírásokból — melyek esetleg igen kalandosak is lehetnek — a munkásgye-

rek megismeri munkástevéreinek helyzetét más országokban, és megerősítik benne az osztályöntudatot.

Az új társadalom új embert kíván. Miért szolgáltatjuk ki a munkás-gyermekeket a szellemet és osztályöntudatot lerontó polgári mese — és ifjúsági irodalomnak?! Miért nem adunk nekik kezdettől fogva jó meséket, melyekkel annyi későbbi nevelőmunkát megtakaríthatnánk nekik is, magunknak is?

Elkán László

(1928. december 23. — 52. szám. —

A „Szervezett Munkás” karácsonyi melléklete)

IFJÚ PROLETÁROK ÉS AZ IRODALOM

Ma, amikor a kenyértelenség pusztító hadjáratát, a reakció áldozatainak egyre magasabbra szökő számát látjuk, ma itt is, ott is szervezkednek az ifjú proletár testvéreink.

Néhány szépen nyafogó vajdasági költő és íróféle arról zokog, hogy itt nincs helye a kultúrának, az irodalomnak, ugyanakkor olvasom, hogy az ifjúnunkások kultúrkörökbe tömörülve terjesztik a proletár kultúrát.

Színielőadásokat rendeznek, szavalókórusokat állítanak olyan hévvel és örömmel, hogy igazán sajnálatraméltók azok az üres fejű kultúrkoklerék, akik arról zokognak állandóan, hogy disznóólszag van, disznó van csak és irodalom nincs. A proletár ifjak ma már Toller-verset szavalnak, 100 százalékot olvasnak és undorral dobják vissza a „Vitrinbe való jaj finom” versikéket. De kinek is kellene ezek a lelki nyavalygások, kinek kell ma a hivatalosan kikiáltott B. N. irodalmi melléklete. Ki olvassa ezt a butaságtól csöpögő maszlagot. Nem ez kell ma és még sohase kellett polgári irodalom. Amíg nem ért ide az igazi szavak pergőtüze, hát a kutya se törődött velük. Most azonban már látják proletár testvéreink, hogy az efféle butítások, Népköri kurjantások, nemcsak haszontalan szórakozások, hanem fertőző bacillusai az egészséges kultúrának. Tiltakoznunk kell tehát az összes ifjú proletárok nevében az ilyen „regélőbácsis” Baedekerrel spékelt polgári irodalom mindenfajta megmozdulása ellen.

A proletár irodalom napról napra fejlődik. Ez természetes és érthető is, mert az ifjúnunkások — ők teremtik a kultúrát — ma rettentően anyagi gondjaik miatt szervezkednek, öntudatra ébrednek, olvasnak, de azért, hogy hasznát vegyék és hasznát csak a proletár irodalomnak vehetik.

(1929. január 13. — 2. szám.)

Válogatta *Burány Nándor*